

**ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»: ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ
THE PECULIARITIES OF METHODOLOGY IN TEACHING OF THE CIVIL LAW:
TRADITIONAL AND INNOVATIVE APPROACHES**

Меленко О.В.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри філософії і права
Буковинського державного
фінансово-економічного університету*

У статті аналізуються особливості методики викладання навчальної дисципліни «Цивільне право» через призму як традиційних, так і інноваційних підходів. Особливу увагу автор приділяє інноваційним методам викладання: методу «мозкового штурму», діловій грі, «кейс-стаді»).

Ключові слова: методика викладання, навчальна дисципліна «Цивільне право», сокротична методика, повідомляюча методика, проблемно-пошукова методика, метод «мозкового штурму», ділова гра, «кейс-стаді».

В статье анализируются особенности методики преподавания научной дисциплины «Гражданское право» через призму как традиционных, так и инновационных подходов. Особое внимание автор уделяет инновационным методам преподавания: методу «мозгового штурма», деловой игре, «кейс-стади».

Ключевые слова: методика преподавания, научная дисциплина, «Гражданское право», сократическая методика, сообщительная методика, проблемно-поисковая методика, метод «мозгового штурма», деловая игра, «кейс-стади».

The article deals with the peculiarities of teaching the subject «Civil Law» through the context of both traditional and innovative aspects. Particular attention has been drawn to the innovative methods of teaching (brainstorming method, business games, case-study).

Key words: methodology of teaching, the subject «Civil Law», Socratic methodology, informative methodology, problematic-searching methodology, brainstorming method, business game, case-study.

Постановка проблеми. Цивільне право – це провідна галузь системи національного права. Сфера цивільно-правового регулювання охоплює широкий спектр правовідносин (це підтверджується значною кількістю цивільно-правових норм), учасниками яких є як фізичні, так і юридичні особи, держава в цілому. Відповід-

но, навчальна дисципліна «Цивільне право» є однією з найважливіших навчальних дисциплін, яка викладається студентам юридичних ВНЗ. При цьому як викладач, так і студент мають справу з достатньо великим обсягом матеріалу, до того ж деякі інститути цивільного права самі перевищують обсяг самостійних курсів. Крім цьо-

го, труднощі, з якими стикаються суб'єкти, які вивчають цивільне право, обумовлені постійними змінами цивільного законодавства, появою нових правових норм і моделей правової поведінки, а також зміною концепцій і підходів учених до питань як цивільно-правового регулювання, так і організації правової освіти. Якість останньої часто пов'язана з методикою викладання, покликаною сприяти реалізації мети освіти, і залежить від вибору відповідних до характеру дисципліни методик навчання [1, с. 107].

Ступінь розробки. До питань, пов'язаних із проблемами та особливостями методики викладання юридичних дисциплін, зверталися М.А.Дамірлі, О.А.Певцова, І.А.Малихіна, А.А.Термінасова, О.С.Гребенюк та ін. Однак, не дивлячись на важливість і необхідність дослідження методик викладання саме дисципліни «Цивільне право», дана проблематика залишилася поза увагою вчених і педагогів-юристів.

Отже, **метою даної роботи** є аналіз особливостей методики викладання дисципліни «Цивільне право» через призму як традиційних, так й інноваційних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Методика вивчення цивільного права, як і будь-якої іншої юридичної навчальної дисципліни, має декілька функцій:

1. Практично-організаційна, яка визначає конкретні рекомендації педагогам щодо грамотної побудови системи викладання юридичних дисциплін.

2. Світоглядна функція, яка забезпечує формування певних стійких поглядів підопічних на питання правової дійсності, розуміння цінності права та його установок.

3. Евристична функція, яка дозволяє виявити деякі проблеми при вивченні правових питань і за необхідності заповнити їх новими ідеями щодо осмислення правового життя.

4. Прогностична функція, яка дозволяє передбачити можливий результат процесу навчання у вигляді моделей навчання і коригувати шляхи їх досягнення [2].

Центральним питанням методики викладання є оптимальний вибір відповідних методів навчання. При цьому основними критеріями можуть бути: сучасний стан правової науки, яка вивчається; цілі й завдання з кожної теми, особливості правового матеріалу та ін. [1, с. 106].

На сьогоднішній день існує безліч методичних схем навчання. Хотілося б виділити три основні (по аналогії з дослідженням методики викладання дисципліни порівняльного правознавства, яке пов'язано з великим обсягом досліджуваного матеріалу, що характерно також і для цивільно-правової науки): сократична методика,повідомляюча методика, проблемно-пошукова [1, с. 106-107].

В основі сократичної методики лежить стародавній спосіб знаходження істини через ведення діалогу (суперечки). Лектор ставить перед аудиторією низку послідовних питань, правильні відповіді на які студенти формулюють самі. Даний спосіб досить ефективний, але його застосування в межах лекційного заняття з курсу «Цивільного права» є практично неможливим, оскільки має місце неспівмірність необхідної кількості матеріалу, який розглядається, і часу, відведеного на аудиторне заняття.

Повідомляюча методика може активно використовуватися в лекційних заняттях з цивільного права, оскільки за допомогою неї відбувається передача аудиторії вже сталих думок, заготовлених схем. Цивільно-правова наука переповнена подібними конструкціями.

Проблемно-пошукова методика ставить в основу вирішення проблеми, через призму якої розглядається тема лекційного заняття. Лектор у межах проблемної лекції озвучує основні ракурси проблеми, різні думки

вчених щодо неї, а також шляхи її вирішення, що викликає зацікавленість у студентів, змушує опрацьовувати першоджерела, на підставі чого і буде формуватися їхня власна думка. Даний метод досить дієвий, оскільки сприяє розвитку творчого начала, критичного мислення, вироблення самостійного підходу до вирішення поставленого завдання. Дисципліна «Цивільне право» включає велику кількість проблемних, спірних моментів, які можуть бути розкриті лектором у процесі викладання. Це здійснюється шляхом застосування вказаного метода в синтезі з іншими, оскільки проблемно-пошуковий метод у чистому вигляді також передбачає використання більшого часу, ніж це відведено для лекції.

Необхідно також зробити акцент на ролі викладача в навчальному процесі, яка не може бути недооцінена, оскільки в даному процесі об'єктивно-суб'єктивні фактори (вибір конкретного методу викладання й особистісні характеристики, вміння використовувати вибрані інструментарій і т.ін.) мають першочергове значення.

У даному випадку на перший план виходять такі фактори, як самоосвіта і методична діяльність, які є основою викладацької професійності, що передбачає безперервний процес ознайомлення з дослідженнями різних вчених, перейняття досвіду колег, який вже апробований і приносить безперечні результати, вивчення і застосування у своїй трудовій діяльності інноваційних способів викладання. Невід'ємним елементом викладацької діяльності є вміння знайти підхід до аудиторії, налагодити контакт зі студентами, працювати в дружньому науковому колективі для досягнення спільної мети, що може бути продемонстровано при проведенні семінарського заняття, де у викладача більше можливостей встановити довірчі відносини. Саме семінарське заняття з цивільного права допомагає студенту оволодіти широкими теоретичними знаннями і застосувати їх з урахуванням специфіки цивільного права. За допомогою викладача студент опановує методологію наукового пізнання і поглиблено вивчає дисципліну.

Серед основних способів проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право» можна виділити такі: самостійна робота студентів, групова діяльність студентів, дискусії, групові дискусії, метод «мозкового штурму» та ін.

Самостійна робота студентів передбачає постійний зв'язок із викладачем, який визначає обсяг завдань, контролює їх виконання, а також оцінює отримані результати.

Групова робота студентів передбачає комплекс педагогічних методів навчання, які орієнтовані на засвоєння слухачами низки алгоритмів, прийомів, технологій спільного прийняття рішень, на створення спільної стратегії дій і спільний пошук вирішення конкретних проблем.

Дискусія – це така активна форма навчальної роботи, в процесі якої студенти доводять власну думку з проблеми, поставленої викладачем. Як правило, результатом проведення дискусії з проблемних питань є написання студентами тез або рефератів.

Метою групової дискусії є інтенсивне та продуктивне вирішення завдання, поставленого перед аудиторією. Вона є способом організації спільної колективної діяльності, що дозволяє в процесі безпосереднього спілкування шляхом логічних доведень вплинути на думки, позицію, установки учасників дискусії. Сучасні інформаційні технології забезпечують можливість інтерактивного спілкування студентів і викладачів у діалоговому режимі.

Мозковий штурм – це груповий метод творчої генерації ідей. Його основна мета – допомогти учасникам «розкрити» свідомість і підсвідомість, стимулювати уяву, щоб отримати нестандартні, оригінальні ідеї [3,

с. 7]. Даний метод передбачає наявність двох етапів. На першому етапі відбувається акумулювання всіх можливих ідей, при цьому існує заборона критики пропозицій, що, у свою чергу, дає можливість досягнути поставленої мети – знайти нестандартне рішення. Другий етап передбачає критичний аналіз і оцінку існуючих ідей з проблеми, що вивчається, а також відбір найбільш цікавих з них з дотриманням принципу «ідеї – окремо, критика – окремо». При цьому в навчальному процесі бере участь група студентів і викладач як керівник, який озвучує чітку постановку завдання. Далі студенти висловлюють свої думки щодо вирішення поставленого завдання. Цим рішенням спочатку не властива своєрідність, але в подальшому потік стандартних ідей закінчується, і студенти починають пропонувати незвичайні ідеї, а згодом – оригінальні. Як правило, мозковий штурм проводиться у вигляді ділових ігор.

Ділова гра є одним з основних методів активного навчання. У ній використовуються майже всі існуючі методи навчання. Вона допомагає реалізації наступних педагогічних функцій:

- формування у майбутніх спеціалістів уявлення про професійну діяльність в її динаміці;
- набуття як професійного досвіду, так і соціального, в то-му числі й досвіду прийняття рішень;
- розвиток професійного, теоретичного і практичного мислення;
- формування пізнавальної мотивації, забезпечення умов виявлення професійної мотивації [4, с. 128].

Аналіз досвіду проведення ділових ігор показує, що вони дозволяють студентам набутти навички публічних виступів, розвинути їхні творчі та аналітичні здібності, надають упевненості у своїх силах при реалізації відведеної ролі з виконання завдань у діловій грі, допомагають краще засвоїти теоретичний курс і визначити доцільність отримання обраної професії.

При проведенні ділових ігор керівником пропонується варіант ситуації для обговорення, визначається приблизний склад учасників гри і приблизний план проведення ділової гри. Завершальним етапом є аналіз ділової гри і підведення підсумків.

Прикладом даної методики в контексті курсу «Цивільне право» може стати моделювання ситуації розробки, укладання й оформлення будь-якого цивільного договору. Саме тут необхідні такі учасники, як контрагенти (сторони), юристконсульт, нотаріус та ін. Також є можливість проаналізувати ситуацію, пов'язану зі спором, який виникає в момент укладання договору або визнання його недійсним чи неукладеним. Даний приклад показує, що студенти мають можливість на практиці самостійно розробити цивільно-правовий договір, який би відповідав вимогам діючого законодавства, а також поетапно дотриматися всіх правових норм на шляху його укладення.

Дуже важливим є вироблення колективного рішення при виконанні правил ділової гри, що формує у студентів навички працювати в команді. У процесі ділової гри створюється особливий емоційний настрій гравців, що, безумовно, сприяє їх активізації і підвищенню рівня сприйняття як теоретичної, так і практичної інформації. Крім того, процес навчання стає більш творчим, який найбільше запам'ятовується студентам.

Іншим ефективним методом проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право» слід назвати метод кейс-стаді або метод навчальних конкретних ситуацій. При виборі даної методики студенту до проведення семінарського заняття надається конкретна спірна ситуація (кейс) і список рекомендованої літератури. У процесі самого заняття розглядаються всі можливі варіанти вирішення, які розробляються в групах і підгрупах студентів шляхом постановки питань, знаходження можливих варіантів відповідей, а також складання письмового звіту про проведеної роботу. Студент самостійно не тільки вимушений приймати рішення, але й обґрунтовувати його. Як відзначалося вище, цивільне право за своєю природою – це галузь, яка постійно змінюється. При цьому допомогти студентам зрозуміти новели, сформулювати власну думку щодо різних нових положень цивільного законодавства може саме метод «кейс-стаді».

Методика викладання курсу «Цивільне право» також передбачає поряд із традиційними лекційним та семінарськими заняттями використовувати сучасні інформаційні технології, які широко застосовуються в практиці викладання зарубіжними навчальними закладами, де інноваційні освітні програми включають сучасні електронні, комп'ютерні, web-орієнтовані читання, системи on-line навчання; на лекціях широко використовуються мультимедійна техніка, яка демонструє слайди зі схемами, прикладами з юридичної практики. Інновації в освіті (в широкому розумінні як внесення нового, як зміна, вдосконалення і покращення існуючого) можна визначити як іманентну характеристику освіти, що впливає з її основного змісту, суті і значення [5]. Але, на жаль, у системі сучасної вітчизняної освіти поки не має місця подібному «вдосконаленню», оскільки інноваційне забезпечення має невелика кількість навчальних закладів.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід відмітити, що в лекційних заняттях з навчальної дисципліни «Цивільне право» доцільним є використання проблемно-пошукового методу, а в семінарських заняттях для глибокого засвоєння матеріалу і розкриття творчого потенціалу студентів необхідно надавати перевагу таким інноваційним методам викладання, як метод «мозкового штурму», ділова гра, «кейс-стаді». Першочерговою необхідністю є також втілення інноваційних освітніх програм, які включають сучасні електронні, комп'ютерні, web-орієнтовані читання, системи on-line, мультимедійну техніку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дамирли М.А. Преподавание учебных дисциплин сравнительно-правового цикла: детерминанты перемен и пути совершенствования / М.А. Дамирли // Порівняльне правознавство: досвід і проблеми викладання: Збірник наукових праць і навчально-методичних матеріалів / За ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін. – К.: ВДК Університету «Україна», 2011. – С. 99-109.
2. Певцова Е.А. Теория и методика обучения праву / Е.А. Певцова. – М.: Владос, 2003. – С. 400.
3. Малыгина И.А., Терминасова А.А. Деловые переговоры и деловая переписка на английском языке. Учебно-методический комплекс / И.А. Малыгина, А.А. Терминасова. – М., 2009. – 50 с.
4. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М., Высшая школа, 1991. – 207 с.
5. Гребенюк О.С. Общая педагогика: Курс лекций / О.С. Гребенюк. – Калининград : Калинингр. ун-т, 1996 // Режим доступа : <http://bookcheba.com/page/pedagogs/ist/ist-4--idz-ax251--nf-3.html>